

Дяченко Інна Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна,
професор кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України у 2022 році, країна зіткнулася не лише з фізичним знищенням об'єктів інфраструктури та людськими втратами, а й з серйозними трансформаціями у правовій системі. Запровадження воєнного стану стало необхідним кроком для організації оборони держави, мобілізації ресурсів, координації органів влади та захисту національної безпеки. Це було юридично оформлено Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1], який був одразу ж затверджений Верховною Радою. Але воєнний стан вплинув і на хід кримінального провадження – як у практичному, так і в концептуальному вимірах. Змінилися акценти, процесуальні гарантії, можливості слідчих та судів. Нормальна логіка мирного кримінального процесу в умовах збройного конфлікту часто порушується, і це створює ряд викликів, які не зникнуть миттєво після завершення війни.

І хоча війна ще триває, вже сьогодні варто говорити про майбутнє – про те, яким буде кримінальне провадження після завершення бойових дій. Очевидно, що повоєнний період стане для правової системи не менш складним, ніж час активної фази війни. Адже тоді на неї звалиться величезна хвиля справ: від звичайних загально-кримінальних правопорушень до найтяжчих воєнних злочинів. Багато справ залишилися не завершеними

через евакуацію або окупацію територій, частину злочинів ще навіть не зафіксовано, адже до деяких постраждалих регіонів ще не повернулася правова інфраструктура. У той же час, розслідування таких злочинів, як зрада, колабораціонізм, участь в незаконних збройних формуваннях або допомога ворогу, вимагатиме спеціального підходу: верифікації доказів, підтвердження обставин, допиту свідків, які могли покинути країну або перебувають у стресовому стані.

З огляду на це, співпраця України з Міжнародним кримінальним судом набуває особливого значення. Хоча наша держава поки не є повноправною стороною Римського статуту, вона двічі – у 2014 і 2015 роках – офіційно визнала юрисдикцію МКС щодо розслідування злочинів на своїй території. У 2023 році прокурор МКС вже видав ордер на арешт президента росії Володимира Путіна за незаконну депортацію українських дітей [3]. Це історичний прецедент, який демонструє, що механізми міжнародної кримінальної відповідальності реально працюють – і Україна, навіть у статусі постраждалої сторони, має можливість бути не лише спостерігачем, а й учасником глобального правосуддя. У повоєнний період роль МКС, без сумніву, посиляться. Йдеться не лише про покарання винних, а й про символічну функцію: визнання масштабної трагедії на рівні міжнародного права, фіксація історичних фактів, документування злочинів, які могли би залишитися в тіні.

Особливим викликом стане зростання злочинності, зокрема загально-кримінальної – на фоні складної економічної ситуації, соціальної напруги та зниження рівня довіри до інституцій. Але одна з найгостріших проблем – це ризик поширення практики самосуду. У період війни багато людей, перебуваючи в стані напруги й озлобленості, почали сприймати правосуддя як щось занадто повільне, а тому брали «справедливість» у свої руки. Відомі випадки, коли злодіїв прив'язували до стовпів, водіїв, що порушували правила і створювали загрозу життю, витягували з машин і били прямо на місці. Така поведінка частково виглядає очікуваною в умовах емоційного напруження, але тривожним є те, що держава часто не коментує ці ситуації: суспільству не повідомляється, чи відкрито кримінальне провадження проти осіб, які застосовували насильство, чи справді затримані особи були винними, які вироки винесено. Це породжує правову

невизначеність і ризик втрати авторитету офіційного кримінального правосуддя.

У такому контексті надзвичайно важливо повернути кримінальне право до суспільства – пояснити його сенс, завдання, логіку. Якщо певний злочин набув широкого розголосу, то логічно, аби й результат провадження був публічною історією – інакше залишається враження, що правосуддя мовчить або боїться. Саме медійна завершеність таких справ – це шанс відновити довіру до системи [2, с. 25].

Не менш важливим є і стане питання реабілітації потерпілих. Повноцінне кримінальне провадження в повоєнний період не обмежується лише притягненням винних до відповідальності. Воно має стати інструментом справедливості, що враховує інтереси жертв, гарантує їм право на участь у процесі, відшкодування шкоди та моральну підтримку.

І водночас, незважаючи на всі виклики, повоєнний період відкриває і важливі перспективи. По-перше, в Україні накопичено величезний практичний досвід щодо розслідування воєнних злочинів, що дає шанс на розвиток національної моделі взаємодії між військовими, поліцією, прокуратурою та міжнародними структурами. По-друге, доведеться оновити Кримінальний процесуальний кодекс, ураховуючи нові реалії – наприклад, фіксацію злочинів за допомогою дронів, супутникових знімків, штучного інтелекту. По-третє, стане зрозумілим, що без ефективного зв'язку між суспільством та правоохоронною системою – жодне кримінальне провадження не зможе повноцінно виконати свою функцію.

Повоєнна Україна – це країна, яка має не лише фізично відбудувати себе, а й переосмислити, якою має бути справедливість. Кримінальне провадження стане не просто юридичною процедурою, а інструментом встановлення історичної правди, відновлення гідності постраждалих і утвердження верховенства права. У цьому - і виклик, і шанс.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022: станом на 06 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

2. Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути: матеріали

міжнар. наук. конференції, м. Харків, 21-22 жовт. 2022 р. / редкол.: В.Я. Тацій, Ю.А. Пономаренко, Ю.В. Баулін та ін. Харків : Право, 2022. 352 с.

3. Міжнародний суд у Гаазі видав ордер на арешт Володимира Путіна <https://www.unian.ua/world/mizhnarodniy-sud-u-gaazi-vidav-order-na-aresht-volodimira-putina-12182916.html>.

Заславська Анна Віталіївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Чурикова Ірина Володимирівна,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОКАЗАННЯ ЯК ДОКАЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією проти України, стала серйозним викликом не лише для галузі національної безпеки, але й для функціонування системи правосуддя, зокрема у сфері кримінального процесу. В умовах воєнного стану виникла потреба у швидкому та ефективному реагуванні правової системи на нові реалії, що, в свою чергу, зумовило внесення змін до чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Зокрема, було змінено окремі аспекти процедури доказування, одним з яких є показання.

Відповідно до ч.1 ст.95 КПК України, показання – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження [1].

У цьому напрямку війна внесла корективи, що знайшли відображення у ч. 4 ст. 95 та ч. 11 ст. 615 КПК України.